

Thông kê nhà nước giữ vai trò trung tâm, bảo đảm chất lượng và tính nhất quán, thống nhất của dữ liệu phục vụ quản trị và hoạch định chính sách.

**TS. NGUYỄN THỊ HƯƠNG
CỤC TRƯỞNG CỤC THỐNG KÊ
BỘ TÀI CHÍNH**

TS. Nguyễn Thị Hương - Cục trưởng Cục Thống kê, Bộ Tài chính. Ảnh: Cục Thống kê

Thông kê - trụ cột bảo đảm chất lượng của hệ sinh thái dữ liệu

Trong hệ sinh thái dữ liệu quốc gia, dữ liệu được tạo ra từ nhiều nguồn dữ liệu khác nhau và từ nhiều chủ thể khác nhau như các cơ quan quản lý nhà nước, doanh nghiệp, tổ chức xã hội và người dân, nhưng không phải mọi dữ liệu đều có giá trị sử dụng trực tiếp trong quản lý nhà nước.

Trong hệ sinh thái này, dữ liệu thống kê được xem là những “bằng chứng thực tiễn” xác thực; là một nguồn dữ liệu đáng tin cậy nhất. Đây là dữ liệu đã được chuẩn hóa, kiểm chứng và tích hợp từ nhiều nguồn khác nhau bảo đảm độ chính xác, đầy đủ, nhất quán, kịp thời và có khả năng kết nối, bảo đảm dữ liệu được chia sẻ “đúng, đủ, sạch, sống và liên thông” và sử dụng chính thống trong các cơ quan nhà nước phục vụ quản lý điều hành.

Trong các chủ thể sản xuất dữ liệu, Cơ quan thống kê quốc gia có vị trí, vai trò đặc biệt. Cơ quan thống kê quốc gia bảo đảm chất lượng, tính khách quan, trung thực, đầy đủ, kịp thời của số liệu thông qua việc thực hiện vai trò điều phối thống kê, ban hành và áp dụng thống nhất các tiêu chuẩn, chuẩn mực thống kê, hay nói cách khác Cơ quan thống kê quốc gia thiết lập và hình thành “ngôn ngữ chung của hệ thống dữ liệu quốc gia”; bảo đảm dữ liệu được thu thập, biên soạn thống nhất, có thể so sánh, chia sẻ trong nội bộ quốc gia cũng như so sánh quốc tế.

Trong một môi trường dữ liệu có nhiều nguồn dữ liệu khác nhau, nguy cơ sai lệch, trùng lặp, bỏ sót hoặc thiếu nhất quán giữa các nguồn dữ liệu là rất lớn. Với hệ thống phương pháp luận chặt chẽ và quy trình sản xuất thông tin thống kê khoa học, Cơ quan thống kê quốc gia có khả năng tổng hợp, kiểm chứng và xử lý dữ liệu từ nhiều nguồn khác nhau, bảo đảm thông tin được công bố minh bạch, chính xác và đáng tin cậy.

Thực tiễn cho thấy, dữ liệu thống kê được biên soạn theo phương pháp khoa học; có chất lượng; bảo đảm tính khách quan, đầy đủ, chính xác, kịp thời; đa dạng về chủng loại, phân tổ chi tiết theo các đối tượng quản lý, theo kỳ thu thập và không gian địa lý.

Cơ quan thống kê đã cung cấp ngày càng nhiều dữ liệu phục vụ sự lãnh đạo, chỉ đạo, điều hành của Đảng, Quốc hội, Chính phủ và các địa phương. Những dữ liệu này là cơ sở để đánh giá tác động của các chính sách, đề án kinh tế lớn, các cú sốc ảnh hưởng đến kinh tế vĩ mô và đề xuất các kịch bản tăng trưởng...

Đặc biệt là các thông tin phản ánh mô hình kinh tế mới: kinh tế số, xã hội số, kinh tế tuần hoàn, kinh tế biển, tăng trưởng xanh, logistics, phát triển bền vững, nông nghiệp, nông thôn, nông dân, phát triển văn hóa, bình đẳng giới, các nhóm yếu thế (trẻ em, phụ nữ, người dân tộc thiểu số, người khuyết tật...). Dữ liệu do cơ quan thống kê cung cấp không chỉ phục vụ hiệu quả cho quản lý và điều hành trong nước mà còn góp phần nâng cao uy tín, vị thế và năng lực của quốc gia trên trường quốc tế, qua đó tạo dựng niềm tin đối với các nhà đầu tư và các đối tác phát triển.

Vì vậy, trong bối cảnh chuyển đổi số và kinh tế dữ liệu đang bùng nổ trên toàn cầu, việc khẳng định vị thế, vai trò của cơ quan thống kê trong bộ máy nhà nước không chỉ là yêu cầu về chuyên môn, mà còn là điều kiện quan trọng để xây dựng một hệ sinh thái dữ liệu quốc gia chất lượng, minh bạch, hiệu quả và bền vững.

Cơ quan thống kê quốc gia - “Người giám hộ dữ liệu”

Chỉ bốn tháng sau khi Liên Hợp Quốc được thành lập, Ủy ban Thống kê Liên Hợp Quốc đã ra đời vào năm 1946 và trở thành cơ quan cao nhất ban hành tiêu chuẩn, chuẩn mực thống kê quốc tế. Hoạt động thống kê của mỗi quốc gia phải tuân thủ các nguyên tắc cơ bản của thống kê chính thức của Liên Hợp Quốc (phiên bản cập nhật năm 2014) cùng Cẩm nang quản lý và tổ chức hệ thống thống kê quốc gia của Liên Hợp Quốc (phiên bản mới nhất năm 2025).

Các tài liệu này khẳng định mọi quốc gia trên thế giới đều tồn tại hệ thống thống kê nhà nước, trong đó Cơ quan thống kê quốc gia đảm trách hoạt động thống kê nhà nước, có chức năng sản xuất, công bố và cung cấp thông tin thống kê chính thức về kinh tế - xã hội của quốc gia, bảo đảm so sánh quốc tế; chủ trì, điều phối hệ thống thống kê quốc gia; là trung tâm kiến thức về thống kê; là đại diện quốc gia trong hợp tác quốc tế về thống kê.

Để có được thông tin thống kê chất lượng, đáng tin cậy phục vụ lãnh đạo, quản lý, điều hành và thực tiễn thống kê thế giới cho thấy, để thực hiện tốt vai trò “giám hộ dữ liệu”, cần bảo đảm một số điều kiện cơ bản sau:

Quốc gia phải có hệ thống thống kê nhà nước, trong đó cơ quan thống kê quốc gia là tổ chức duy nhất chịu trách nhiệm sản xuất, công bố thông tin thống kê chính thức, đồng thời điều phối hệ thống thống

kê và đại diện quốc gia trong hợp tác quốc tế. Cơ quan thống kê quốc gia thực hiện vai trò trung tâm trong hệ sinh thái dữ liệu quốc gia; là “người giám hộ dữ liệu” của hệ thống dữ liệu công, chịu trách nhiệm điều phối, chuẩn hóa và bảo đảm chất lượng thông tin phục vụ quản lý nhà nước.

Mô hình tổ chức thống kê theo ngành dọc được nhiều quốc gia áp dụng do phù hợp với việc thu thập thông tin từ cơ sở và phục vụ đồng thời nhu cầu quản lý của trung ương và địa phương.

Hoạt động thống kê phải tuân thủ nghiêm ngặt các nguyên tắc và chuẩn mực của Liên Hợp Quốc. Một trong những nguyên tắc quan trọng nhất của thống kê chính thức là bảo đảm tính độc lập chuyên môn của cơ quan thống kê.

Hệ thống thống kê cần được tổ chức theo hướng bảo đảm tính độc lập về chuyên môn, nghiệp vụ. Hoạt động thống kê phải được thực hiện trên cơ sở khoa học, khách quan và không chịu sự can thiệp mang tính hành chính hoặc chính trị trong quá trình biên soạn và công bố số liệu. Tính độc lập chuyên môn giúp bảo đảm rằng các thông tin thống kê phản ánh trung thực tình hình kinh tế - xã hội, từ đó tạo dựng niềm tin của xã hội đối với số liệu chính thức.

Cơ quan thống kê cần được trao quyền tiếp cận các nguồn dữ liệu mọi cấp và được đầu tư nguồn lực, công nghệ hiện đại trong sản xuất, tổng hợp và phổ biến thông tin thống kê. Việc bảo đảm cho cơ quan thống kê có quyền tiếp cận đầy đủ các nguồn dữ liệu, có thẩm quyền điều phối hệ thống thống kê và có tính độc lập trong hoạt động chuyên môn là điều kiện cần thiết để hệ thống thống kê có thể thực hiện tốt vai trò của mình.

Trong bối cảnh chuyển đổi số và kinh tế dữ liệu phát triển mạnh mẽ, việc xây dựng hệ sinh thái dữ liệu quốc gia đang trở thành một yêu cầu tất yếu đối với mỗi quốc gia. Tại Việt Nam, hệ sinh thái dữ liệu quốc gia đang từng bước được hình thành với các trụ cột quan trọng như hạ tầng dữ liệu, các cơ sở dữ liệu quốc gia, cơ chế chia sẻ dữ liệu và mô hình quản trị dữ liệu thống nhất.

Trong quá trình đó, việc củng cố vị thế của cơ quan thống kê với vai trò trung tâm trong chuẩn hóa, điều phối và bảo đảm chất lượng dữ liệu có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Khi dữ liệu ngày càng trở thành nền tảng của quản trị hiện đại, thống kê không chỉ là công cụ đo lường mà còn giữ vai trò bảo đảm tính tin cậy và minh bạch của hệ thống dữ liệu quốc gia.